

Samsun Sağlık Yüksekokulu ğrencilerinin Beyin lm ve Organ Bağışına Yönelik Bilgi ve Tutumlarına Eğitimin Etkisi

The Effect of Education on Samsun Healty School Students' Knowledge and Attitude About Organ Donation

Aynur Arslan*, Seval Ağağdiken Alkan**, Afitap zdelikara***, Nuran Mumcu Boğa****

*Öğr. Gör. Dr.Samsun Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmetler Bölümü , Samsun

** Öğr. Gör. Dr. Samsun Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Samsun

*** Yrd. Doğ. Dr.Samsun Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Samsun

**** Yrd. Doğ. Dr Samsun Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, Samsun

zet

Amaç: Bu alışma, Samsun Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü son sınıf öğrencilerine beyin ölümü ve organ bağışına yönelik verilen eğitimin, öğrencilerin bilgi ve tutumlarına etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. **Yöntem:** Tanımlayıcı tipteki çalışmanın evrenini; 2014- 2015 yılı Samsun Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü son sınıfta öğrenim görmekte olan 126 ğrenci oluşturmaktadır. Veriler, çalışmayı kabul eden 108 öğrenciye, araştırmacılar tarafından hazırlanan 18 soruluk anket formu uygulanarak toplanmıştır. Öğrencilere beyin ölümü ve organ bağışı konulu eğitim verilmiş, ön test ve son test uygulanarak eğitimin etkinliği değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzdelik hesaplamalar ve t McNemar testi kullanılmıştır. **Bulgular:** Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 21.7 $\pm$ 1.7' dir. Öğrencilerin %45.3' daha önce beyin ölümü ve organ bağışına yönelik özel bir eğitim almamışlardır. Eğitim ncesi beyin ölümünü doğu tanımlama oranı % 41,6 iken eğitim sonrası bu oran %93,6 olarak tespit edilmiştir. n test verilerinde öğrencilerin % 7,4'inin organ bağışında bulunmayı düşündüğü saptanırken bu oran eğitim sonrası % 68.5 tespit edilmiştir. **Sonuç:** ğrencilerin beyin ölümü ve organ bağışı konusunda bilgilerinin yetersiz ancak verilen eğitimin bu konudaki yetersizliği ortadan kaldırmakta etkin olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin tutum ve farkındalıklarını arttırmak amacıyla eğitim müfredatları içersinde bu konuya geniş yer verilmesi, mezuniyet öncesi ve sonrası eğitimlerle desteklenmesi önerilmektedir. **Anahtar Kelimeler:** Organ Bağışı, Beyin lm, ğrenci Hemşire, Eğitim

Abstract

Aim: This study conducted to determine the effect of education about brain death and organ donation on students' knowledge and attitude. **Method:** The universe of this descriptive study was became from 126 last year nursing students. Data was gaired with a questionnaire that consist 18 question, was prepared by researchers and asked 108 voluntered students. An education program about brain death and organ transplantation was provided to students and the effectiveness of this education was evaluated with pretest and posttest method. Data was analysed with percentage, mean and McNemar test. **Result:** The age mean of students was 21.7 $\pm$ 1.7. % 45.3 of students had no education about brain death and organ transplantation before. The rate of right description about brain death %41,6 in pretest while it was % 93,6 in posttest . The % 7.4 of student thought to donate their organs in pretest while the rate was % 68.5 in post test. **Conclusions:**Students' knowledge is not enough but the education was effective to make the knowledge better. It was suggested that to add wide topics about this subject in education contex and support students with education programs in pre- post graduation with the aim of to make students aware and to have positive attitude about this subject. **Key Words:** Organ donation, brain death, nursing student,education,

*Sorumlu Yazar e-mail adres: aynurarslan@gmail.com

1.GİRİŞ

Organ nakli, vücutta görevini yerine getiremeyen bir organın yerine canlı bir verici veya kadavradan alınan yeni, sağlam bir doku ya da organın cerrahi yöntemlerle nakledilmesi işlemidir. Ülkemizde kalp, akciğer, böbrek, karaciğer ve pankreas gibi organlar; kalp kapağı, kornea, kas ve kemik iliği gibi dokular başarıyla nakledilebilmektedir. (Tokaçer, 2001; Bora,2006;Döşemeci ve ark., 2001; Orçun ve Görkey, 2014; Yüçettin, 2001)

Organ canlı vericiden ya da kadavradan nakledilebilir. Mevzuata göre kadavra donör (ölu verici); "Beyin ölümlü gelişmiş ve "beyin ölümlü kurulu" tarafından onaylanmış sağlığında organ ve dokularını bağışlamış yada ailesinden organ bağışı için resmi izin alınmış, dolaşım ve solunumu ancak cihazlara bağlı olarak sürdürülebilen, "tıbbi olarak geri dönüşümü mümkün olmayan vaka" olarak kabul edilmektedir. (Bora,2006;Döşemeci ve ark., 2001; Orçun ve Görkey, 2014; Yüçettin, 2001) Beyin ölümlü kavramı tüm beyin, beyincik ve hayati merkezlerin yer aldığı beyin sapı denilen özel beyin bölgesinin fonksiyonlarının geri dönülmez şekilde kaybolduğu ve mutlak ölümlü sonuçlanan bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Yoğun bakım ünitelerinde Glasgow Koma Skalası (GCS) 7 ve altında olan hastalar donör aday olarak kabul edilir. Beyin ölümlü nöroloji, nöroşirürji, anestezi ve kardiyoloji uzmanından oluşturulmuş beyin ölümlü kurulu tarafından tanımlanabilmektedir. (Tokaçer, 2001; Bora,2006;Döşemeci ve ark., 2001; Orçun ve Görkey, 2014; Yüçettin, 2001; www.saglik.gov.tr, 2016)

Organ bağışı ise bir kişinin hayattayken serbest iradesiyle tıbben yaşamı sona erdikten sonra doku ve organlarının başka hastaların tedavisine yönelik kullanılmasına izin vermesidir. (Tokaçer, 2001; Bora,2006;Döşemeci ve ark., 2001; Orçun ve Görkey, 2014; Yüçettin, 2001).

Ülkemizde organ bağışı ve nakli 2238 Sayılı "Organ Ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması Ve Nakli Hakkındaki Kanun" a göre değerlendirilmektedir. 2238 sayılı yasaya

göre on sekiz yaşından büyük ve akli dengesi yerinde olan herkes organlarının tamamını veya bir bölümünü bağışlayabilir. (www.saglik.gov.tr, 2016)

Sağlık kuruluşlarında organ bağışında bulunan bireyler “Ulusal Organ ve Doku Nakli Koordinasyon Sistemi’ne kayıt edilmekte ve kendilerine yanlarında taşımaları için “organ ve doku bağış kartı” verilmektedir. (www.saglik.gov.tr, 2016; www.asm.gov.tr/organbagisi.aspx) (şekil 1.)

Bağışlanan her organ yeni bir hayattır

ORGAN VE DOKU BAĞIş KARTI

Ölümünden sonra bir başkasının yaşamasına yardımcı olmak istiyorum

2238 sayılı kanuna uygundur.

Ölümünden sonra aşağıda işaretili organlarımı bir başkasının yaşamasına yardımcı olmak amacıyla bağışlıyorum.

Kalp / K.Kap. Karaciğer Böbrek Pankreas
 Akciğer Kornea Kemik Kas Dokusu
 Kikirdak Tendon İnce Barsak Yüz ve Sağlı Deri
 Ekstremiteler Üst Solunum Üst Sindirim Y. TAMAMI

Adı - Soyadı _____ Kan Grubu _____
D. Yeri - Tarihi _____ İmza _____
Adres _____
Ölümünden sonra ulaşılabilecek kişi
Adı - Soyadı _____ Tel _____
Kartın Verildiği Kurum _____ Sağlık Bakanlığı

şekil 1. Organ ve Doku Bağış Kartı

2238 Sayılı Yasa Madde 14 de- “Bir kimse sağlığında vücudunun tamamını veya dokularını, tedavi, teşhis ve bilimsel amaçlar için bıraktığını resmi veya yazılı bir vasiyetle belirtmemiş veya bu konudaki isteğini iki tanık huzurunda ağıklamamış ise sırayla eşi, reşit çocukları, ana veya babası veya kardeşlerinden birisinin; bunlar yoksa yanında bulunan herhangi bir yakınının muvafakatiyle ölüden organ ve doku alınabilir. Aksine bir vasiyet ibraz edilmedikçe kornea gibi ceset üzerinde bir değişiklik yapmayan dokular alınabilir. Ölü, sağlığında kendisinden ölümünden sonra organ veya doku alınmasına karşı olduğunu belirtmişe organ ve doku alınmaz” ibaresi yer almaktadır. (www.saglik.gov.tr, 2016; <http://www.asm.gov.tr/organbagisi.aspx>)

Ülkemiz organ nakilleri konusunda Dünya’da ilk sıralarda yer almasına rağmen nakillerin canlı vericilerden gerçekteştirilmesi nedeniyle bu durum tam bir başarı olarak kabul

edilememektedir. Ülkemizde organ bağışının milyon nüfus başına göre 2000-3000 arasında olması hedeflenirken, bu sayı 300-400 civarında kalmaktadır. (www.saglik.gov.tr, 2016; www.asm.gov.tr/organbagisi.aspx) Organ nakli konusunda amaç beyin ölümü bildirimlerinin ve kadavra donör sayısının artırılması ve yüksek aile red oranlarının düşürülmesidir. (Tokaçer, 2001; Bora,2006;Döşemeci ve ark., 2001; Orçun ve Görkey, 2014; Yüçettin, 2001; www.saglik.gov.tr, 2016)

Organ nakli konusunda hedeflenen başarıya ulaşabilmek için organ bağışı konusunda toplumunda farkındalık oluşturulması gerekmektedir. Bu alanda başarının sağlanmasında sağlık personeli olarak hemşirelere önemli roller düşmektedir. Bu nedenle bu çalışma, Sağlık Yüksekokulu hemşirelik son sınıf öğrencilerine organ bağışı konusunda verilen eğitimin, öğrencilerin bilgi ve tutumlarına etkisini saptamak amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

2.GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı tipteki araştırmanın evrenini, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Samsun Sağlık Yüksekokulu 2014- 2015 Eğitim Öğretim yılı hemşirelik bölümü son sınıf 126 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş, araştırmanın yapıldığı tarihte devamsız olan ve araştırmayı kabul etmeyen öğrenciler araştırma kapsam dışında bırakılmıştır (n:108). Araştırma kapsamında öğrencilere “Organ Bağışı ve Beyin Ölümü” konulu eğitim verilmiştir. Veriler literatür doğrultusunda araştırmacılar tarafından geliştirilen 18 soruluk anket formu ön test ve son test uygulanarak toplanmış, eğitimin etkinliği değerlendirilmiştir. Ön test eğitimden hemen önce uygulanmış, eğitim sonrası gönüllü öğrenciler üniversitemiz organ koordinatörlüğü tarafından oluşturulan organ bağışı standına yönlendirilmiş ve daha sonra son test uygulaması yapılmıştır. Anket formu, öğrencilerin demografik özellikleri ile organ bağışı ve beyin ölümüne ilişkin bilgi ve tutumlarını içeren sorulardan oluşmaktadır.

Araştırma kapsamına alına öğrencilere çalışmanın amacı, anket formu ve öntest-sontest uygulama konusunda bilgi verilmiştir.

Çalışma öncesinde kurumdan yazılı izin, çalışmaya katılan öğrencilerin ise sözel onamları alınmıştır. Araştırma verileri SPSS 16 programında değerlendirilmiş sayı, yüzdellik ve ortalamalar hesaplanmış, McNemar test kullanılmıştır.

3.BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 21.7 ± 1.7 ' dir. Öğrencilerin % 83.3'ü (n:90) kadın , %16.6'sı (n: 18) erkektir. Öğrencilerin % 45.3'ünün organ bağışı ve beyin ölümü ile ilgili daha önce özel bir eğitim almadıkları, % 54.7'sinin ise konu ile ilgili daha önce eğitim aldıkları saptanmıştır. Öğrencilerin % 10.2'inin ailesinde ya da yakın çevresinde organ yetmezliği tanısı alan hasta bulunmakta iken, %89.8'inin ailesinde ya da çevresinde tanı alan hasta bulunmamaktadır. Öğrencilerin organ yetmezliği olan hastaların bulunduğu kliniklerde çalışma durumları % 41.66'dır. Öğrencilerin %27.8'inin organ yetmezliği tanısına yönelik hemşirelik bakımı uyguladığı, %72.2'sinin bu tanıya yönelik bakım uygulamadığı saptanmıştır. (Tablo 1.)

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğrencilerin özellikleri

	Sayı	%
Cinsiyet		
Kadın	90	83.3
Erkek	18	16.7
Organ bağıışı hakkında eğitim alma durumu		
Evet	49	45.3
Hayır	59	54.7
Aile yada yakın çevrede organ yetmezliğı tanısı alan hasta		
Var	11	10.2
Yok	97	89.8
Organ yetmezliğı olan hastaların bulunduğı kliniklerde çalışma		
Evet	45	41.7
Hayır	63	58.3
Organ yetmezliğı tanısı almış olan hastaya hemşirelik bakımı uygulama		
Evet	30	27.8
Hayır	78	72.2
Toplam	108	100

Öğrencilerin organ bağıışını önemli bulma durumları incelendiğinde; eğitim öncesi % 90.7 oranında organ bağıışını önemli bulurken, eğitim sonrası bu oran % 100'e yükselmiştir. Eğitim öncesi organ bağıışında bulunmayı düşünme durumu % 7.4 iken eğitim sonrası % 68.5 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin organ bağıışında bulunma durumları incelendiğinde

eğitim öncesi %2.7 oranında iken, eğitim sonrası bu oranın % 12.1 olarak yükseldiği belirlenmiştir. (Tablo 2.)

Tablo 2.Öğrencilerin organ bağışına yönelik eğitim öncesi ve sonrası tutumları

	Eğitim Öncesi		Eğitim Sonrası	
	Sayı	%	Sayı	%
Organ bağışını önemli bulma durumu				
Evet	98	90.7	108	100
Hayır	10	9.3	-	-
Organ bağışında bulunmayı düşünme durumu				
Evet	8	7.4	74	68.5
Hayır	100	92.6	34	31.5
Organ bağışında bulunma durumu				
Evet	3	2.7	13	12.1
Hayır	105	97.3	95	87.9
Toplam	108	100	108	100

Öğrencilerin beyin ölümü ve organ bağışı konusunda eğitim öncesi ve sonrası bilgi düzeylerinin karşılaştırılmasına ilişkin bulgular tablo 3 de gösterilmiştir. Öğrencilerin beyin ölümü tanımını doğru bilme durumları eğitim öncesi %41,6, eğitim sonrası %93.6 olarak saptanmıştır. “Beyin ölümü tanısı hangi koşullarda konulabilir ?” sorusuna öğrenciler eğitim öncesi %37 oranında doğru cevap verirken, eğitim sonrası bu oran % 92.6 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin yoğun bakımlarda donör adayı olarak kabul edilebilecek hasta kriterlerini doğru bilme durumları eğitim öncesi % 51 iken bu oran eğitim sonrası %94.4’e yükseldiği saptanmıştır. Öğrencilerin %60.2’si eğitim öncesi beyin ölümü tanılama sürecini

yanlış bilirken, bu oran eğitim sonrası %3.7'ye gerilemiştir. Öğrencilerin donör bakım amaçları ve bakımda dikkat edilmesi gereken parametreleri eğitim öncesi doğru bilme durumları sırasıyla %52.7, % 35.2 iken eğitim sonrası bu oranlar %97.2, % 90.7 olarak saptanmıştır. Öğrencilerin hastanelerde oluşturulan beyin ölümü kurulunu bilme durumları eğitim öncesi %31.5 iken eğitim sonrası %94.4 olarak saptanmıştır. Öğrencilerin organ dağıtımı ve organizasyon sürecinden sorumlu Ulusal Koordinasyon Merkezi kurumunu bilme durumu eğitim öncesi % 26, eğitim sonrası ise % 97.2 olarak belirlenmiştir.

Öğrencilere yönelik beyin ölümü ve organ bağıışı hakkında verilen eğitimin; beyin ölümü tanımını, koşulları, donör aday kriterleri, tanılama süreci, donör bakım amacı ve parametreleri, beyin ölümü kurulu ve organ dağıtımı organizasyonuna ilişkin bilgi düzeylerinin tamamında doğru bilme oranlarını arttırdığı ve farkın önemli olduğu saptanmıştır. ($p<0,005$) (Tablo 3.)

Tablo 3. Öğrencilerin beyin ölümü ve organ bağıışı konusunda eğitim öncesi ve sonrası bilgi düzeylerinin karşılaştırılması

	Eğitim Öncesi				Eğitim Sonrası				p*
	Doğru		Yanlış		Doğru		Yanlış		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Beyin ölümü tanımını bilme durumu	45	41.6	63	58.4	101	93.6	7	6.4	p<0,05
Beyin ölümü tanısı koşullarını bilme durumu	40	37	68	63	100	92.6	8	7.4	p<0,05
Yoğun bakımda donör aday olarak kabul edilen hasta kriterlerini bilme durumu	55	51	53	49	102	94.4	6	5.6	p<0,05

Beyin ölümü tanılama sürecini bilme durumu	43	39.8	65	60.2	104	96,3	4	3.7	p<0,05
Donör bakım amacını bilme durumu	57	52.7	51	47.3	105	97.2	3	2.8	p<0,05
Donör bakımında dikkat edilmesi gereken parametreleri bilme durumu	38	35.2	70	64.8	98	90.7	10	9.3	p<0,05
Beyin ölümü kurulunu bilme durumu	34	31.5	74	68.5	102	94.4	6	5.6	p<0,05
Organ dağıtımı ve organizasyon sürecinden sorumlu Ulusal Koordinasyon Merkezi kurumunu bilme durumu	28	26	80	74	105	97.2	3	2.8	p<0,05

p* McNemar test

4.TARTIŞMA

Hemşireler beyin ölümü tanısı, belirlenmesi, donör bakımı, eğitim, danışmanlık ve ailenin psikososyal desteklenmesi açısından önemli mesleki rollere sahiptir. Bu mesleki sürecin henüz başında kabul edilen, son sınıf öğrenci hemşirelere mezuniyet öncesi beyin ölümü ve organ bağışı konuda verilen eğitimin bilgi ve tutumlarına etkisini incelediğimiz çalışmamızda; öğrencilerin organ bağışını önemli bulma durumları eğitim öncesi % 90.7 iken eğitim sonrası bu oran % 100'e yükselmiştir. Vicdan ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada öğrencilerin %98,8'i organ bağışını önemli bulmaktadır (Vicdan ve ark., 2011). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışı hakkındaki düşüncelerini inceleyen bir çalışma da

öğrencilerin % 78.9'unun organ bağışının gerekliliğine inandığı saptanmıştır. Aynı çalışmada öğrencilerin % 59.5'inin organ bağışı konusunda bilgilerinin olduğu, % 59.6'sının organ bağışında bulunmak istediğı belirtilmiştir. (Bölükbaş ve ark. 2004)

Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışı ile ilgili tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan bir çalışmada öğrencilerin %86,5'inin organ bağışı hakkında bilgisi olduğu, %94, 7'sinin henüz organ bağışı yapmadığı, %51,8'inin organlarını bağışlamayı düşündüğü saptanmıştır. (Vicdan ve ark., 2011) Üniversite öğrencilerinde yapılan bir çalışmada katılımcıların %91.1'i organlarını bağışlamak istediklerini, ancak %3.8'inin organ bağışında bulunduğu bildirilmiştir. (Kılıç ve ark. 2010)

Hemşirelik öğrencilerinin beyin ölümü ve organ bağışına ilişkin bilgi ve tutumlarının incelendiğı bir çalışmada öğrencilerin %65.3'ü öğrenimleri süresince derslerinde beyin ölümü ve organ nakline ilişkin bilgi almadıkları, %66.7'si doku ve organlarının tümünü bağışlamak istediğı, ancak %3.3'ü organ bağışında bulunduğu belirtilmiştir. (Aktaş ve Karabulut ,2012). Savaşer ve arkadaşlarının yaptığı hemşirelik son sınıf öğrencilerinin organ bağışına bakışlarını inceleyen bir çalışmada öğrencilerin % 97'sinin organ bağışına olumlu baktığı, % 57.8'inin ise eğitimleri sırasında yeterli bilgi verilmediğini, %48'i organ bağışında bulunmak istediğini belirttiğı saptanmıştır (Savaşer ve ark. 2012) Üniversite öğrencilerinde yapılan bir çalışmada öğrencilerin %47.8'inin organ bağışında bulunmayı düşündüğünü, buna karşılık öğrencilerin sadece %4.2'sinin organ bağışında bulunduğunu belirtmişlerdir. (Kavurmacı ve ark. 2014) Tıp fakültesi öğrencilerinin organ-doku nakli konusundaki bilgi, tutum ve davranışlarının incelendiğı bir çalışmada öğrencilerin %2.9'unun organlarını bağışladığı belirtilmiştir. (Baykan ve ark. 2009) Özkan ve arkadaşlarının hasta yakınları üzerinde yaptığı çalışmada organ bağışında bulunmayı isteme oranı %75.4 olarak bildirilmiştir. (Özkan ve ark. 2009), Sağlık yüksekokulu öğrencilerinde yapılan bir çalışmada öğrencilerin % 66.9'u

daha önce organ bağışı konusunda eğitim almadığını, %36.1'i organlarını bağışlamayı düşündüğünü belirtilmiştir. (Özmen ve ark. 2008)

Üniversite öğrencilerinin organ nakli ve bağışı ile ilgili görüşlerinin incelendiği bir çalışmada sağlık, fen ve sosyal alanlarda bulunan öğrenciler arasında organ bağışında bulunma oranlarında fark olmadığı saptanmıştır. (Ercan ve ark. 2015) İngiltere'de hemşirelik ve tıp öğrencilerinde yapılan bir çalışmada, öğrencilerin büyük çoğunluğunun organ bağışı kartı taşıdıkları, hemşirelik öğrencilerinde bu oranın %74 ve tıp öğrencilerinde ise %43 olduğu belirtilmiştir. (Cantwell ve Clifford 2000). Naçar ve arkadaşlarının hekim adaylarının organ nakline bakış açılarını inceledikleri çalışmada öğrencilerin % 72.3 'ünün organını bağışlamayı düşündüğü, % 14.1'inin organ bağışı kartı olduğu bildirilmiştir. (Naçar ve ark. 2001)

Ülkemizde yapılan çalışmalarda organ bağışında bulunmaya yönelik tutum oranlarının yüksek ancak bağış oranlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir. (Naçar ve ark., 2001; Özmen ve ark., 2008; Savaşer ve ark. 2012; Aktaş ve Karabulut ,2012; Baykan ve ark. 2009) Çalışmamızda eğitim öncesi organ bağışında bulunmayı düşünme durumu % 7.4 iken eğitim sonrası % 68.5 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin organ bağışında bulunma durumları incelendiğinde eğitim öncesi %2.7 oranında iken, eğitim sonrası bu oranın % 12.1 olarak yükseldiği belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarımız eğitim öncesi literatür bilgileri ile benzerlik gösterirken, eğitim sonrası bağış oranlarımızın arttığı tespit edilmiştir.

Çalışmamızda öğrencilerin % 54.7'sinin organ bağışı ve beyin ölümü ile ilgili daha eğitim almadıkları, % 45.3'ünün ise konu ile ilgili daha önce eğitim aldıkları saptanmıştır. Kore'de yapılan bir araştırmada hemşirelik öğrencilerin organ transplantasyonuna yönelik olarak bilgi düzeylerinin düşük olduğu belirtilmektedir. (Kim ve ark. 2006) Hekim adaylarının organ nakline bakış açılarının incelendiği çalışmada, öğrencilerin organ bağışına

yönelik, bilgilerinin yeterli olmadığı belirtilmektedir.(Naçar ve ark. 2001) Yaşar ve arkadaşlarının öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin % 39,5'inin organ bağış konusundaki bilgi düzeylerini yetersiz olarak değerlendirdiği bildirilmiştir. (Yaşar ve ark. 2008) Akış ve arkadaşlarının üniversite personeli üzerinde yaptığı çalışmada organ-doku bağış ve nakli hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları belirtilmiştir. (Akış ve ark. 2008)

Yapılan çalışmalarda öğrencilerin ve sağlık çalışanlarının organ nakli ve bağışına yönelik bilgilerinin yeterli olmadığı, verilen eğitim/kurslar sonunda bilgi düzeylerinin arttığı, kişilerin bağışçı olma isteklerini belirleyen önemli faktörlerden birisinin konuyla ilgili bilgi düzeyleri olduğu belirtilmiştir. (Dell'Olio ve ark. 2004, Peron ve ark 2004)

Lise son sınıf Öğrencilerine yönelik bilgilendirmenin Organ Nakli ve Bağışına Yönelik Bilgi Düzeyleri ve Tutumlarına Etkisinin incelendiği çalışmada %58,3'ü bilgilendirme öncesi organ bağış ve nakli hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtirken, bilgilendirme sonrası bu oran %84'e yükseldiği belirtilmiştir bilgi düzeyi puan ortalamalarının anlamlı şekilde yükseldiği belirtilmiştir. (Tarhan ve ark. 2012)

Organ nakli/bağışına yönelik verilen eğitimin etkisini inceleyen bir araştırmada eğitim öncesi öğrencilerin %75,5'i organ bağış hakkında bilgisinin olduğunu ve %64,2'si bağış yapabileceğini ifade ederken, eğitim sonrası bu oranların sırasıyla %92,5 ve %71,7 olarak yükseldiği ve eğitimin öncesi ve sonrası ortalama farklarının anlamlı olduğu belirtilmiştir. (Özer ve ark. 2008)Türkiye'de organ ve doku nakli uygulamaları: sonuçları ve strateji önerileri konulu çalışmada öncelikli konular arasında "beyin ölümü tanımlaması" ilk sırada yer almaktadır. (Edirne 2004).

Yapılan araştırmalarda organ bağış konusunda toplum bilincinin oluşturulmasında eğitimin önemli bir faktör olduğu bildirilmiştir. (Yücettin, 2001; Özdağ ve Bal, 2001;Savaşer ve ark.,2015; Yaşar ve ark.,2008; Sönmez ve ark. 2010)

Çalışmamızda Öğrencilere yönelik beyin ölümü ve organ bağışı hakkında verilen eğitimin; beyin ölümü tanımını, koşulları, donör aday kriterleri, tanılama süreci, donör bakım amacı ve parametreleri, beyin ölümü kurulu ve organ dağıtımını organizasyonuna ilişkin bilgi düzeylerinin tamamında doğru bilme oranlarını arttırdığı ve farkın önemli olduğu saptanmıştır. ($p<0,005$) Bu bulgular, eğitimlerin öğrencilerin organ bağışı ile ilgili bilgi düzeylerini yükseltmede etkili olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Çalışma grubumuzda elde ettiğimiz sonuçlar literatür bulguları ile benzerlik göstermektedir.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrencilerin beyin ölümü ve organ bağışı konusunda bilgilerinin yetersiz ancak verilen eğitimin bu konudaki yetersizliği ortadan kaldırmakta etkin olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin tutum ve farkındalıklarını arttırmak amacıyla eğitim müfredatları içerisinde bu konuya geniş yer verilmesi, mezuniyet öncesi ve sonrası eğitimlerle desteklenmesi önerilmektedir.

Hemşireler beyin ölümü tanısı, belirlenmesi, donör bakımı ve ailenin psikososyal desteklenmesi açısından önemli mesleki rollere sahiptir. Ülkemizde organ nakillerini arttırmaya yönelik beyin ölümü tanılanması ve aile reddinin azaltılması amaçlarına hemşirelerin bu konuda yeterli eğitime sahip olması ile daha kolay ulaşılabilir. Hemşirelerin organ bağışı konusunda toplum farkındalığını artırma, eğitim ve danışmanlık yapabilmesi ve rol model olabilmesi için olumlu tutuma sahip olması önemlidir. Bu konudaki bütün rollerin öğrencilik sürecinden itibaren benimsetilmesi ve bu durumun organ bağışı ve nakli sonuçlarını pozitif yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Bu konuda bilgi, tutum ve davranış geliştirmeye yönelik daha geniş ve farklı gruplarda araştırmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akış, M., Katırcı, E., Uludağ, H. Y., Küçükılıç, B., Gürbüz, T., Türker, Y., ... & Gül, H. (2008). Süleyman Demirel Üniversitesi personelinin organ-doku bağış ve nakli hakkındaki bilgi ve tutumları. *Medical Journal of Suleyman Demirel University*, 15(4).
- Aktaş, Y. Y., & Karabulut, N. (2012). Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesindeki hemşirelik öğrencilerinin beyin ölümü ve organ bağışına ilişkin bilgi ve tutumları. *Fırat Tıp Dergisi*, 17(3), 129-134.
- Baykan, Z., Naçar, M., Yamanel, R., Uzun, A. Ö., Dağlıtuncezdi, Ş., Davran, H., & Murt, G. (2009). Tıp Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin organ-doku nakli konusundaki bilgi, tutum ve davranışları. *Ulusal Cerrahi Dergisi*, 25(4), 137-141.
- Bora İ. (2006) Beyin Ölümü, Türkiye Klinikleri Dahili Tıp Bilimleri, Üroloji Dergisi,;2(21):13, Ankara.
- Bölükbaş, N., Eyüpoğlu, A., & Pınar, K. (2004). Organ bağış hakkında üniversite öğrencilerinin düşünceleri. *Journal of Experimental and Clinical Medicine*, 21(2).
- Cantwell, M., & Clifford, C. (2000). English nursing and medical students' attitudes towards organ donation. *Journal of advanced nursing*, 32(4), 961-968.
- Dell'Olio, R., Mezza, E., Rossetti, M., Soragna, G., Putaggio, S., Burdese, M., ... & Consiglio, V. (2004, November). Continuing education in medicine: A useful tool for nurses' empowerment in renal transplantation. In *Transplantation proceedings* (Vol. 36, No. 9, pp. 2553-2555).

- Döşemeci L., Yılmaz M., Ramazanoğlu A. (2001) Beyin ölümü Tanısının Konulması, Organ Nakli Koordinasyonu El kitabı, Nisan, ss: 48-60, Antalya.
- Edirne, T. (2004). Türkiye'de organ ve doku nakli uygulamaları: Sonuçları ve strateji önerileri. *Turkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 24(3), 261-266.
- Ercan, K., Sezek, F., Akman, Z., Erbil, B., Aslan, B., Özgen, R., & Keleş, Ö. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Alanlara Göre Organ Nakli ve Bağışı ile İlgili Görüşleri. *Ekev Akademi Dergisi*, 62(62), 471-486.
- Kavurmacı, M., Karabulut, N., & Koç, A. (2014). Üniversite öğrencilerinin organ bağışı hakkındaki bilgi ve görüşleri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*;11 (2): 15-21.
- Kılıç, S., Koçak, N., Türker, T., Gürpınar, H., & Gülerik, D. (2010). Attitudes of female university students about organ donation and factors affecting these attitudes. *Gulhane Medical Journal*, 52(1), 036-040.
- Kim, J. R. T., Fisher, M. J., & Elliott, D. (2006). Undergraduate nursing students' knowledge and attitudes towards organ donation in Korea: Implications for education. *Nurse education today*, 26(6), 465-474.
- Naçar M, Çetinkaya F, Kanyılmaz D, Tokgöz B, Utaş C. Hekim adaylarının organ nakline bakış açıları. *Türk Nefroloji ve Transplantasyon Dergisi*. 2001;10(2):123-128.
- Orçun, Ç. & Görkey, Ş. (2014). Beyin ölümü kriterlerinin tarihsel gelişimi ve kadavradan organ nakline etkisi. *Marmara Medical Journal*, 27(1), 69-74.
- Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Yönetmeliği, 25748 sayılı resmi gazete, 07.03.2005. <http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-560/organ-ve-doku-nakli-hizmetleri-yonetmeliği.html> Erişim tarihi: 10.05.2016.

Organ Bağış kartı,<http://www.asm.gov.tr/organbagisi.aspx> Erişim Tarihi:10.05.2016.

Ozdog, N., & Bal, C. (2001). The nurses knowledge, awareness and acceptance of tissue-organ donation. EDTNA-ERCA Journal, 27(4), 201-206.

Özer, F. G., Karamanoğlu, A. Y., Beydağ, K. D., Fidancıoğlu, H., Akıncı, E., Şanlı, İ., ... & Urak, S. (2008). Sağlık Yüksekokulunda öğrenim gören bir grup öğrencinin organ nakli/bağışına yönelik görüşleri ve bilgi düzeylerine eğitimin etkisi. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 7(1), 39-46.

Özkan, Ö., & YILMAZ, E. (2009). Hasta yakınlarının organ bağış ile ilgili bilgi ve tutumları. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 17(17).

Özmen, D., Çetinkaya, A. Ç., Sarızeybek, B., & Zeybek, A. (2008). Celal Bayar Üniversitesi Manisa Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışına ilişkin bilgi ve görüşleri. Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences, 28(3), 311-318.

Peron, A. L., Rodrigues, A. B., Leite, D. A., Lopes, J. L., Ceschim, P. C., Alter, R., ... & Schirmer, J. (2004, May). Organ donation and transplantation in Brazil: university students' awareness and opinions. In Transplantation proceedings(Vol. 36, No. 4, pp. 811-813).

Sağlık Bakanlığı Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında 2238 sayılı kanun, 29.05.1979. <http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-445/tarihi29051979--sayisi2238--rg-tarihi03061979--rg-sayis-html> Erişim Tarihi: 10.05.2016.

Savaşer, S., Mutlu, B., Çağlar, S., Doğan, Z., & Canbulat, N. (2012). Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin organ bağışına bakışları. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, 20(1), 1-9.

Savaser, S., Sahiner, N. C., Dogan, Z., Caglar, S., & Mutlu, B. (2015). The Effect of Nursing Education on the Opinion of Students Regarding Organ Donation. *Int J Nurs Clin Pract*, 2(124), 2.

Tarhan, M., Dalar, L., Yıldırımoglu, H., Sayar, A., & Altın, S. (2012). Zeytinburnu İlçesi'nde Lise Son Sınıfta Öğrenim Gören Öğrencilerin Organ Nakli ve Bağışına Yönelik Bilgi Düzeyleri ve Tutumlarına Bilgilendirmenin Etkisi. *Turkish Journal of Medical & Surgical Intensive Care Medicine/Dahili ve Cerrahi Bilimler Yogun Bakim Dergisi*, (2).

Tokçaeer A.B. (2001) *Beyin Ölümü : Tanım Ve Klinik Tanı Ölçütleri, Böbrek Transplantasyonu El Kitabı , Bilimsel Tıp Yayınevi, ss:46, Ankara.*

Vicdan, K. A., Peker, S., & Üçer, B. (2011). Akşehir Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışı ile ilgili tutumlarının belirlenmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 10(2), 175-180.

Yaşar, M., Oğur, R., Uçar, M., Göçgeldi, E., Yaren, H., Tekbaş, Ö. F., & Korkmaz, A. (2008). Bir Sağlık Meslek Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörler. *Genel Tıp Dergisi*, 18(1), 33-37.

Yücettin L. (ed.) *Organ Nakli Koordinasyonu El Kitabı. Eczacıbaşı İlaç Pazarlama, 2001; 5-7.*

Sönmez Y, Zengin E, Ongel K, Kişioğlu N, Öztürk M. (2010) Attitude and Behavior Related to Organ Donation and Affecting Factors: A Study of Last-Term Students at a University. *Transplant Proc*;42:1449-52.